

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Türkiye'de İslami İlimler:
Tasavvuf I

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 15 • Sayı: 30 • 2017 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı **Yazı İşleri Müdürü** Salih Pulcu **Editör** Yunus Uğur **ISSN** 1303-9369

Yayın Kurulu

Şevket Kamil Akar, Yusuf Ziya Altıntaş, Nurullah Ardıç, Alim Arlı, Serhat Aslaner, Zahit Atçıl, Yücel Bulut,
Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır, Nicole Kançal-Ferrari, Fatma Samime İnceoğlu, Özgür Kavak,
Abdulhamit Kırmızı, Özgür Oral, Yunus Uğur, Ali Adem Yörük, Fatma Deniz Uzundağ

Danışma Kurulu

Gabor Agoston, Cemil Aydın, Engin Deniz Akarlı, Evangelia Balta, Gökhan Çetinsaya, Mehmet Genç,
Tevfik Güran, Nelly Hanna, Mehmet İpşirli, Cemal Kafadar, Mustafa Kara, Sabri Orman,
Ali Birinci, İhsan Fazlıoğlu, Hüseyin Yılmaz, Zan Tao, Orlin Sabev

Türkçe Redaksiyon Ahmet Özer

Adres Vefa Cad. No. 48 34134 Fatih İstanbul **Tel** 0212. 528 22 22 **pbx** **Faks** 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org.tr **internet** www.talid.org

Basım Yılı 2019

Grafik Tasarım: Salih Pulcu **Tasarım Uygulama:** Sibel Yalçın

Baskı-Cilt Şenyıldız Matbaacılık Gümüşsuyu Cad. Işık San. Sit. No: 19/C 102 Topkapı/İstanbul

Sertifika No: 45097 Tel: 0212 483 47 91

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi uluslararası hakemli bir dergidir. MLA International Bibliography, Index Islamicus, EBSCO Publishing, Turkologischer Anzeiger ve ASOS Index gibi indekslerce taranmaktadır.

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

© Yayınlanan çalışmaların bütün hakları *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*'ne aittir. Kaynak gösterilerek alıntılanabilir.

Türkiye'de İslami İlimler: Tasavvuf I

SAYISI

Sunuş 5-7

Osmanlı Klasik Dönemi Tasavvuf Literatürü 9-81

Reşat ÖNGÖREN

Yesevilik Araştırmaları için Bazı Mühim Kaynak Eserler 83-105

Necdet TOSUN

*A Study of the Modern-Day Scholarship and Primary Sources on
İbrâhîm-i Gulshanî and The Khalwatî-Gulshanî Order of Dervishes* 107-130

Side EMRE

*Şiraz'dan Bursa'ya Uzanan Bir Tarikatın Hikayesi:
Şevki Çelebi'nin Firdevsü'l-Mürşidiyye Çevirisi* 131-153

Fatih BAYRAM

*Bin Altınlık Hazine: Gülşen-i Râz, Önemi, Hakkındaki Literatür,
Ele Aldığı Belli Başlı Konular* 155-180

Fatih ERMİŞ

Mustafa Kara ile Türkiye'de Tasavvuf Çalışmaları Üzerine 181-210

Osmanlı Dönemi Fusûsü'l-hikem Şerh Literatürü 211-240
Ercan ALKAN

*Osmanlı'da Hâfız Divânı'na Süfi Bakış:
Mehmed Vehbi Konevi'nin Şerh-i Divân-ı Hâfız'ı* 241-260
Osman Sacid ARI

*A Sufi View on the Divan of Hafiz in Ottoman Era:
Mehmed Vehbi Konevi's Commentary on The Divan of Hafiz* 261-284
Osman Sacid ARI

Tasavvuf Âdâb ve Erkân Risâleleri 285-315
Safi ARPAGUŞ-Kübra Betül BAYDAR

İşâri İhlâs Tefsiri Risâleleri 317-371
Semih CEYHAN-İslim GÜMÜŞTEKİN

*Tekyeler Tarih Oldu: Tasavvuf Tarihi Literatüründe
Öncü Bir Eser Olarak Tekkeler ve Zâviyeler* 373-388
Abdullah Taha ORHAN

Tasavvuf Alanında Yapılan Tezler: Tadat, Tasnif, Tahlil 389-432
Ahmet Murat ÖZEL

EK: Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Türkiye Araştırmaları
Temmuz 2017-Aralık 2017 433-467

Sunuş

Türkiye’de İslami İlimler üst başlığıyla bu alanda yapılan çalışmaların hâsılasını ortaya koymayı hedefleyen serimize *Tasavvuf* sayıları ile devam ediyoruz. Daha önce *Tefsir ve Kur’an İlimleri*’ni iki cilt, *Hadis* konulu sayıyı tek cilt, *Fıkıh* sayılarını *Osmanlı Dönemi I-II*, *Cumhuriyet Dönemi I-II* olmak üzere dört cilt, *Kelâm ve Mezhepler Tarihi*’ni I-II-III olarak üç cilt halinde yayınlamıştık. Şimdi İslami İlimler sahasının diğer önemli bir ayağı olan ve serinin son halkası olacak iki cilt halinde hazırladığımız *Tasavvuf* sayılarıyla karşınızdayız. Bu seride Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde yapılan İslami İlimler çalışmalarının bir envanterinin çıkarılması, bu alanı genel olarak tanımlayabilmek için mevcut çalışmaların değerlendirilmesi, henüz araştırmacıların yeteri kadar ilgisini çekmemiş kaynak ve temaların gündeme getirilmesi ve bu alana katkıda bulunmuş belli başlı kurumsal ve kişisel gayretlerin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Tasavvuf sayılarının elinizdeki bu ilk cildi, Reşat Öngören tarafından kaleme alınan “Osmanlı Klasik Dönemi Tasavvuf Literatürü” başlıklı yazı ile başlamaktadır. Reşat Öngören makalesinde Osmanlı Klasik Dönemi’nde üretilen tasavvufi eserlerin bir envanterini çıkarıp bu eserleri incelemektedir. Necdet Tosun tarafından yazılan “Yesevîlik Araştırmaları İçin Bazı Mühim Kaynak Eserler” başlıklı makale, Ahmed Yesevi’nin (ö. 1166) vefatından sonra müridleri vesilesiyle ortaya çıkan Yeseviyye tarikatına ait birincil kaynakları okuyucuya sunmaktadır. Tosun, makalede hem Ahmet Yesevi’ye ait olan veya kendisine atfedilen eserleri hem de daha sonraları yazılan ve tarikatın şeyhleri ve adabı hakkında malumat sağlayan eserlerin bir hâsılasını sunmaktadır. Side Emre, “A Study of the Modern-Day Scholarship and Primary Sources on İbrâhîm-i Gulshanî and The Khalwat  -Gulshanî Order of Dervishes” başlıklı İngilizce kaleme aldığı makalesinde günümüzde Gülşenilik üzerine yapılan çalışmalara ayna tutmaktadır. Gülşenilik üzerine yazılan ikincil literatüre yer vermesinin yanı sıra erken modern dönemde Osmanlıca ve Arapça olarak yazılmış ve çoğunlukla nadir eser kütüphanelerde bulunun birincil kaynakları

da değerlendirmektedir. Ayrıca tasavvuf çalışmalarının mevcut tarihsel bağlam ışığında incelenmesinin önemi üzerinde durmaktadır.

Fatih Bayram'ın yazdığı “Şiraz’da Bursa’ya Uzanan Bir Tarikatın Hikayesi: Şevkî Çelebi’nin *Firdevsü’l-Mürşidiyye* Çevirisi” adlı makale Kâzerûnî tarikatının kurucusu Ebû İshak-ı Kâzerûnî’nin (ö. 1035) hayatını, tarikatın XI. Yy’da Anadolu’ya gelişini, Kâzerûnî’nin hayatını anlatan *Sîret el-Kâzerûnî* isimli Arapça eserin *Firdevsü’l-Mürşidiyye* adlı farsça tercümesini ve XVI. Yy’da ise bu eserin Türkçe tercümesini yapan Bursalı Şevkî Çelebi’nin çevirisini ele almaktadır. Fatih Ermiş ise “Bin Altınlık Hazine: Gülşen-i Raz, Önemi, Hakkındaki Literatür, Ele Aldığı Belli Başlı Konular” başlıklı makalesinde Mahmûd Şebüsterî’nin (1288-1340) *Gülşen-i Râz* adlı eseri ile ilgili detaylı bir çalışma ortaya koymakta ve muhtevası, üslubu, tercümeleri ve şerhleri ile ilgili bir envanter sunmaktadır. Ercan Alkan, “Osmanlı Dönemi *Fusûsü’l-hikem* Şerh Literatürü” adlı makalesinde İbn Arabî’nin *Fusûsü’l-hikem* adlı mühim eseri üzerine Osmanlı Döneminde yapılan şerhlere odaklanmıştır. Dönemin *Fusûsü’l-hikem* şerhleri üzerinden muhtelif tartışmaların da izlerinin sürülebileceğini belirten Alkan, söz konusu şerhleri yöntem, içerik, üslup ve söylem gibi açılardan değerlendirmektedir.

Osman Sacid Arı “Osmanlı’da *Hâfız Dîvânı*’na Sûfî Bakış: Mehmed Vehbî Konevî’nin *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*’ı” başlıklı makalesini “A Sufi View on the *Divan* of Hafiz in Ottoman Era: Mehmed Vehbi Konevi’s Commentary on The *Divan* of Hafiz” başlığıyla İngilizce olarak da kaleme almıştır. Arı, Mehmed Vehbi Konevî’nin *Hafız Divanı* üzerine yazdığı şerhi üslup ve yaklaşım bakımından incelemekte ve bunun yanı sıra XVI. yüzyılda Sürûrî, Şem’î ve Sûdî tarafından yazılan üç ayrı şerhi de ele almaktadır. Sayının “Tasavvuf Adab ve Erkan Risaleleri” başlıklı yazısını kaleme alan Safi Arpaguş, tasavvuf literatürü içinde müstakil bir yer edinen adab literatürünü tarihsel bağlamı üzerinden değerlendirmektedir. Semih Ceyhan ve İslim Gümüştekin tarafından kaleme alınan “İşari İhlas Tefsiri Risaleleri” başlıklı yazı, İhlas suresini tefsir eden yirmi dört farklı Sufi figürün tefsir risalelerine yoğunlaşmaktadır. “Tekyeler Tarih Oldu: Tasavvuf Tarihi Literatüründe Öncü Bir Eser Olarak Tekkeler ve Zaviyeler” başlıklı yazıda Abdullah Taha Orhan, uzunca bir durgunluk döneminden sonra tasavvuf literatürüne yapılan ilk katkılardan biri olan Mustafa Kara’nın eserlerinin değerlendirmesini yapmıştır. Ahmet Murat Özel, “Tasavvuf Alanında Yapılan Tezler: Tadat, Tasnif, Tahlil” başlıklı yazısında İlahiyat Fakültelerinde yer alan tasavvuf derslerine ve yine bu fakültelerde hem tasavvuf üzerine hem diğer ana bilim dallarında yapılan tezlerle ilgili bir değerlendirme ve tasnif sunmuştur.

Türkiye’deki Tasavvuf çalışmalarını konu edinen bu sayıların söyleşileri Prof. Dr. Mustafa Kara ve Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak gibi alanın öncü isimleri ile gerçekleştirilmiştir. Söyleşilerde değerli hocalarımızın akademik çalışmalarının seyrini, Türkiye’deki ve dünyadaki tasavvuf çalışmaları ile ilgili düşüncelerini;

kazanımlar, sorunlar ve öneriler çerçevesinde bugünkü ve gelecekteki tasavvuf çalışmalarının gidişatı üzerine görüşlerini bulacaksınız. Elinizdeki Türkiye’de İslami İlimler: Tasavvuf I sayısında Prof. Dr. Mustafa Kara ile yapılan söyleşiyi okuyabilirsiniz.

Derginin son kısmında ise Türkiye araştırmaları üzerine Temmuz 2017 – Aralık 2017 tarihleri arasında yayınlanan dergi ve makalelerin içeriklerini toplu halde görebileceğiniz bir ek bulacaksınız.

Tasavvuf sayılarımızda çeşitli nedenlerden ötürü yer verilemeyen, bununla beraber tasavvuf literatürü çerçevesinde zikredilmesi gereken bazı alanlar ve türler de bulunmaktadır. Sayının planlama aşamasında gündeme alınmış olmakla birlikte yazıları muhtelif sebeplerle temin edilemeyen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Selçuklular ve Beylikler Dönemi’ndeki Tasavvufi Hayat, tasavvufun hadis fıkıh ve kelam gibi diğer İslami İlimler alanları ile ilişkisi, tasavvuf çalışmalarına kaynak oluşturan tabakat kitapları ve mektubat geleneği ve Meclis-i Meşayih’in kurulması bu konulardan bazılarıdır. *Mesnevi* ve şerhleri üzerine bir çalışmaya yer verilmemesinin sebebi dergimizin *Eski Türk Edebiyatı II* adlı onuncu sayısında bu konuda muhtelif çalışmalara yer verilmiş olmasıdır. Dolayısıyla *tasavvuf* sayılarının Osmanlı dönemiyle ilgili olan ciltlerinin, Türk akademisinde şimdiye değin yapılanlar kadar yapılamayanlar yahut yapılmamış olanlar hakkında da fikir vermesi ve bundan sonraki araştırmaların, alanı kapsamak üzere daha yoğun ve planlı olarak gerçekleştirilmesine katkıda bulunması umulmaktadır.

Bu sayının çıkmasını sağlayan yazarlara, hakemlere, ajans görevlilerine, yayın ve danışma kuruluna teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Türkiye’de İslami İlimler serisinin *Tasavvuf II* sayısında görüşmek üzere...

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi